

УДК 321.02:124.5

DOI <https://doi.org/10.30970/PPS.2023.47.33>

ВІРА ТА ДОВІРА ЯК ЦІННІСНІ ЕТАЛОНИ

Федір Семенченко

*Національний університет біоресурсів і природокористування України,
кафедра публічного управління, менеджменту інноваційної діяльності та дорадництва
вул. Героїв Оборони, 11, 03041, м. Київ, Україна
<https://orcid.org/0000-0001-8485-7594>*

Категорії віри і довіри є унікальними політологічними категоріями. Тож у статті досліджено основні етапи еволюції осмислення феноменів віри та довіри, насамперед їхні вияви у політичному вимірі, від Стародавніх часів й до сьогодення. З'ясовано, що політична довіра залежить від рівня політичної культури об'єкта політики. Проаналізовано основні підстави формування політичної довіри, зокрема: на основі так званої безпосередньої довіри; на основі динамічного співвідношення інтересів різних класів, верств населення; на основі переконаності у правильності політики суб'єкта.

Визначено, що основною умовою стійкості політичної довіри є ступінь відповідності політики, здійснюваної представниками офіційної влади. У разі, якщо представники влади керуються приватними, корисливими інтересами, довіра стрімко падає, що знаходить свій вияв спочатку в невдоволенні урядом, потім – у масових виступах з вимогами його відставки.

Стверджено, що, відображаючи моральний аспект політичних відносин суб'єкта й об'єкта, політична довіра передбачає їхню двосторонність – виявлення кредиту довіри, з одного боку, й відповідальність суб'єкта перед об'єктом – з іншого. Отже, суб'єкт довіри характеризується не лише емоційною характеристикою (переживанням), пізнавальним аспектом (розумінням), а й діяльністю. Ця діяльність спрямована як на виявлення того, наскільки і «в чому» людина залежить від оточення, так і на конструювання такого соціального середовища, яке б забезпечувало взаємну довіру. Обгрунтовано тезу, що підґрунтям соціального діалогу є довіра в суспільстві. Йдеться про як горизонтальну довіру (у відносинах між громадянами, а також усередині різних суспільних і корпоративних структур, що становлять тло сучасного суспільства), так й про вертикальну (між громадянами та структурами влади). Така довіра забезпечує зміцнення й розширення соціальних зв'язків і робить можливим поступальний розвиток суспільства.

Ключові слова: віра, недовіра, зневірення, влада, політика, мораль, віра політична.

Вступ. Категорії «віра» та «невіра», за будь-яких часів і обставин займали вагоме місце у політичному житті суспільства. Отримавши владу, правляча верства завжди прагнула опиратися не тільки на фізичний примус, а й на переконання підлеглих у власній необхідності підкорятися, виправдання своєї позиції і дії.

Вперше *віра* стає основою політичних концепцій ще в період існування країн Стародавнього Сходу. Зокрема, Конфуцій поряд з Ритуалом, Боргом, Шануванням та Взаємністю виокремлює Довіру як одну з основних її категорій і розглядає її як один з основних законів людського суспільного життя, наголошуючи на тому, що без довіри народу держава не зможе вистояти [1, с. 55–57].

В Античній Греції Сократ сформулював концепцію договірних відносин між державою та її громадянами. Центром філософії Сократа була людина та її відносини з суспільством, законами, богом, які побудовані на вірі [1, с. 168]. Його учень, відомий філософ Стародавньої Греції Платон, у своїх працях «Держава», «Політика», «Законои» приділяв також велику увагу феномену довіри. В його працях йдеться про довіру до міркувань та доказів,

про довіру до інших людей, про довіру до вчителів софістики, про довіру до загально-прийнятого, про довіру і недовіру людини до самої себе, до своїх почуттів і своїх сил, про поспішну довіру, про недовірливість, про передоручення справ, про критерії довіри, про довіру до богів тощо [2, с. 152–156].

Інший мислитель Стародавнього світу Аристотель, учень Платона, також порушує проблему довіри. Попри те, що Аристотеля не цікавить сама проблема довіри, довіру він все одно досліджує, але у зв'язку з іншими питаннями. Визначення поняття він ніде не наводить, але досить ґрунтовно порушує п'ять таких тем, як довіра і дружба, операція на довірі, довіра до думок, довіра до оратора та довіра як властивість характеру. Особливу увагу він приділяє питанню про довіру до думок, міркувань, творів тощо. Він зазначає те, що міркування про пристрасті та вчинки викликають менше довіри, ніж самі вчинки; говорить, що ті, хто відкидають загальну довіру, не мають довіри і показує, що істинні думки вселяють довіру [2, с. 89–95].

Еволюція поняття політичної віри була пов'язана з соціально-структурними особливостями феодального суспільства, насамперед із засиллям католицької церкви в усіх галузях духовного життя. Вчення середніх віків мали низку спільних рис:

- 1) підкорення «пряме чи побічне» ідеологічним цілям церкви;
- 2) поклоніння перед авторитетами й освяченою церквою книжковою мудрістю;
- 3) абстрактно-метафізичний стиль філософствування.

Вчені-філософи середньовіччя займалися такими основними проблемами: співвідношення Бога і світу; релігійна віра і наукові знання; теологічні і філософські істини.

Аврелій Августин (354–430 рр.) у своєму вченні запропонував цілісну картину світу, причому настільки довершено, що впродовж восьми століть Захід не зміг створити нічого подібного. Він утверджував віру в силу людської особистості, спрямованої до істини і добра. Гріхове суспільство або ж не знає божого закону, або ж знає, та не може його здійснити. Людських сил для спасіння хворої душі кожної людини недостатньо, – лише «Божественна благодать» здатна вилікувати душу. Отже, Віра – єдине джерело істини і спасіння. Августин вперше показав, що життя душі окремої особистості, життя «внутрішньої людини» надто складне і навряд чи остаточно визначене. Людина потребує постійного догляду й спостереження [2, с. 186–188].

У безпосередньому зв'язку з теорією особистості перебуває інша теорія Августина – теорія християнської держави. Не вірячи в моральність земних держав, Августин вважав їх за різновид необхідного зла. Не мав він особливих ілюзій і щодо християнської держави, хоч і вважав її, за недосконалості суспільного впорядкування життя, зразком «града земного», сутність якого передавав такими словами: «Держава найкраще впорядковується і зберігається, коли вона заснована й пов'язана вірою і тісною злагодою, коли всі люблять спільне благо; вищим же благом є Бог» [2, с. 186–188]. Суттєвою хибою його концепції було визнання права та обов'язку для церкви користуватися примусовою владою держави, або змусити «зблудлих» покоритися і з'єднатися з правовірними.

Ключовим поняттям для всіх сфер діяльності суспільства в період Нового Часу був «розум». Як зазначав Т. Гоббс, держава та владні відносини в ній повинні будуватися за принципами розуму. Отже, основним напрямом віри для суспільства була «віра в розум», тобто в можливість найвдаліше та найефективніше регулювати політичні процеси за допомогою раціональних важелів [2, с. 328].

Уперше відділив віру від релігійної традиції І. Кант, який розумів віру як позицію розуму, що приймає те, що є логічно недоказовим, але необхідне для обґрунтування морального імперативу. За І. Кантом, віра – суб'єктивне виправдання можливості

досягнення мети, її реалізації в процесі діяльності. У даний час значне число авторів вважає, що між релігійною й іншими видами віри немає істотних відмінностей [2, с. 435–444].

Поняття довіри розглядав також німецький філософ Г. Гегель. Він бачив феномен довіри в трьох основних моментах: в аспекті влади, стосовно власності і у зв'язку з темою моральності. У своєму творі «Філософія духу» він пише: «Образ думок індивідуумів є знання про субстанцію і тотожність усіх їх інтересів з цілим; і те, що інші одиничні істоти взаємно знають себе тільки в цій тотожності і дійсно існують у ній, є довіра – справжній, етичний образ думок» [2, с. 412].

Попри те, що судити про різні історичні епохи досить складно, все ж таки певні висновки на основі письмових джерел та інших даних, які збереглися, зробити можна. На основі цих джерел, довіру як соціальне явище та її роль у суспільстві розглядали багато вчених, а саме: Е. Бенвеніст, Л. Бос, В. Зінченко, Ю. Левада, Б. Рутковський, А. Селігмен, Р. Шо.

Вплив довіри на демократичний режим та її взаємозв'язок з демократією є об'єктом дослідження в працях Д. Гібсона, Р. Роуза та В. Мішлера. Всім добре відомо, що рівень довіри в посткомуністичних країнах досить низький. Згадані вчені пояснюють це атомізацією суспільства, зниженням життєвого рівня населення та наслідками комуністичного владарювання.

Аналіз останніх досліджень і публікацій в Україні. В Україні феномен довіри почали розглядати значно пізніше. Спочатку ця проблема досліджувалася філософами та соціологами на основі аналізу зарубіжних концепцій, а пізніше це явище розглядалося вже з позиції різних наук. Зокрема, проблематику загальнотеоретичних основ, методології вивчення феноменів «віри» та «довіри» в контексті аксіологічного дискурсу досліджували такі дослідники: С. Балюк, С. Білошицький, В. Бортніков, Н. Грицюта, Б. Дем'яненко, С. Зайцев, А. Казанцев, Д. Корнелюк, В. Корнієнко, І. Лазар, П. Лісовський, Л. Лясота, І. Мартинюк, В. Матусевич, С. Мащенко, А. Нікіфорова, І. Прокопчук, В. Стецько, В. Сукачов, О. Супруненко, Т. Талько.

Відзначимо внесок у розвиток теорії віри і довіри А. Міщенко, який визначає довіру як «афектне передбачення та оцінку значення політичних подій». Він також довів значення довіри у формуванні здібностей самоврядування та управління [3, с. 12].

У довідниковій, енциклопедичній літературі поняття віри і довіри зводиться до наступного: віра – це:

- 1) упевненість, переконання, тверда свідомість, поняття про що-небудь, особливо про предмети вищі, нематеріальні, духовні;
- 2) вірування, відсутність усякого сумніву або коливання про буття й суть Бога, безумовне визнання істин, відкритих Богом;
- 3) сукупність вчення, прийнятого народом, віросповідання, сповідання, закон (Божий, церковний, духовний), релігія, церква, духовне братерство;
- 4) упевненість, тверда надія, уповання, очікування;
- 5) бажання, намір, прагнення;
- 6) вірний список із чого-небудь, знімок, скріплений або підписаний;
- 7) надійність, точність, справність, достовірність, правдивість, істина;
- 8) правдоподібність, імовірність, подібність із істиною [4, с. 113–116].

Мета дослідження. З'ясувати сутність таких категорій, як «віра», «довіра», «недовіра», визначити сенс «віри політичної».

Виклад основного матеріалу. Віра політична визначається як ставлення до дійсності, що продиктоване глибокою прихильністю до політичного ідеалу як векторно-регулятивного чинника змін у суспільному житті.

Щоб зрозуміти, яке місце вона посідає в політичному житті суспільства, передусім треба приділити увагу поняттю об'єкта та суб'єкта політичної віри. Об'єктом віри може виступати будь-хто: окремі індивіди, живі та конкретні особистості, які викликають нашу довіру, адже вона заснована безпосередньо на нашому досвіді спілкуванні з ними. В політиці такими особами виступають політичні лідери, керівники; соціальні групи, наприклад, політичні партії, комітети, фракції тощо. Політичні інститути, правильність і справедливність політичних процедур, креативні можливості політичних лідерів; цілі політичної спільноти також можуть виступати об'єктом політичної віри.

Політична віра показує, якого ступеню відкритості та толерантності індивід досягає в своєму самовідчутті, приймаючи участь разом з іншими в громадській діяльності. Політична віра відображає, передусім, впевненість індивіда у своєму знанні про те, що інші індивіди чи групи означають для нього в рамках політичних відносин та взаємодій. На практиці політична віра проявляється в готовності до співробітництва, до участі в партіях, в руках та виразу своєї довіри цим партіям та політичним інститутам.

Політична віра суттєво впливає на усі суспільні процеси, особливо на політику, виступаючи одним з основних важелів управління.

По-перше, віра виступає основним джерелом (початком, що породжує і об'єднує) легітимації політики. Значення віри для легітимації політики було відзначено ще в працях німецького вченого М. Вебера. Він, по суті, вважав, що характер об'єкта віри визначає тип легітимності порядку, панування і, відповідно, політики [2, с. 695–697].

Так, джерелом традиційного типу легітимності М. Вебер визначав віру в святість традиції, джерелом раціонально-легального – віру в законність (легальність) структур, нормативних правил, на основі яких здійснюється політика; джерелом харизматичного типу – віру в божественний дар суб'єкта політики і, як її різновид, – довіру до особистості вождя, володаря. Забезпечуючи емоційне, чуттєве сприйняття політичної реальності, визначаючи суспільну думку, політичну обстановку в суспільстві, віра є джерелом, об'єднуючим початком легітимації політичної системи в цілому. Віра в особливі креативні можливості політичних лідерів, керівників політики є одним з елементів віри в політичну систему взагалі, яка включає віру в політичні інститути, правильність і справедливність політичних процедур, у цілі політичної спільноти. Віра як емоційно-чуттєва, ірраціональна настанова має тенденцію до раціоналізації, обґрунтування логічними доводами, доповнення раціональними постулатами. В результаті основою легітимації політики виступає вже не сама по собі віра, а довіра, що включає її, а також раціональні постулати і розрахунки. Довіра, отже, є по суті похідною від віри і розуму.

Ще одним аспектом впливу віри на політичний процес є те, що віра є чинником, що допомагає при обміні інформацією. У процесі зміни політичного режиму відбувається також і зміна моделей комунікації. Політична віра здатна утворювати власне поле сенсів та полегшувати обмін інформацією в стабільному суспільстві. Вивчення процесу формування та особливостей функціонування політичної віри в умовах перехідного суспільства є необхідним для розуміння цих змін.

Саме процес комунікації і є тим шляхом, за допомогою якого ідеали стають особисто набутими. А. Міщенко розуміє віру як стан граничної зацікавленості: динаміка віри це динаміка граничного інтересу людини. Слово «інтерес» вказує на двосторонність зв'язку: це відносини між тим, хто цікавиться, і тим, що цікавить. Граничний інтерес задає глибину, спрямованість та єдність всіх інших інтересів і, разом з тим, всій особистості [3].

Акт віри, як і будь-який акт духовного життя людини, залежить від мови. Без мови не існує акту віри. Віра, що не має мови, є сліпою і не направлена ні до якого змісту. Лише в мовній спільноті людина здатна актуалізувати свою віру.

Іншою функцією віри, що регулює політичний процес, є її інтегруюча сила. Вона залежить в кожній конкретній ситуації від суб'єктивних і об'єктивних факторів. Суб'єктивний фактор полягає у ступені відкритості людини назустріч силі віри, тобто в тому, наскільки її граничний інтерес є сильним та пристрасним. Для такої форми владних відносин як тоталітаризм, є характерним державне насильство та гіпертрофована політизація всіх сфер життя, надмірне розширення політичного простору. Віра в безмежні можливості політичних засобів регулювання соціальних відносин, властива тоталітарній еліті, призводить до витіснення механізму суспільної саморегуляції. У цих умовах насильство неминуче виступає як один з основних засобів, за допомогою яких держава спрямовує соціальну поведінку індивідів і груп. Крім того, в умовах тоталітаризму суб'єкти влади керуються у своїх діях революційними завданнями, ідеєю тотальної перебудови суспільства. Оскільки будь-який соціальний злам має хворобливий характер, то й викликає опір. Не дивно, що за масштабами державного насильства тоталітарні системи перевершують усі інші. Тоталітаризм пройшов шлях від віри в пречудові утопічні «блага для всієї нації (або всіх людей чи пролетаріату)» до абсолютно рафінованих технологій пригнічення особистості та її внутрішнього світу, суспільства і його потенційних творчих можливостей.

Авторитаризм не відрізняється таким високим рівнем політизації суспільства, як тоталітаризм. Особистість і суспільство зберігають певну автономію в неполітичних сферах. Тому при меншому, ніж в умовах тоталітарної системи, державному насильстві авторитаризм вирізняється більшими можливостями для свободи індивіда.

Процес демократизації призводить до розшарування суспільства та появи великої кількості інформаційних потоків, які пропагують різноманітні цінності, що призводить до появи різних за змістом вірувань. Зокрема, у короткому енциклопедичному словнику «Філософія політики» зазначається: «Залежно від об'єкта і суб'єкта, розрізняються декілька різновидів віри. *Наївна* буденна віра – впевненість в існуванні навколишнього світу, інших людей, свого тілу й духу... *Усвідомлення* протилежності породжує *рефлексивну* віру – згоду з утвердженням буття певної речі внаслідок того, що її ідея пов'язана наявним сприйняттям іншої речі... *Релігійна* віра – впевненість в існування надприродних і надісторичних сил богів, духів, які керують життям людини... *Філософська* віра (термін К. Ясперса) – віра у трансценденцію, буття, відмінне від звичного для нас, в яке ми не входимо, але на якому засновані і до якого належимо... Але існує і власне *соціальний* різновид віри – визнання, утвердження, впевненість в ідеалах майбутнього, в можливості реалізації мети шляхом практичної діяльності, довір'я або недовір'я людини до людини тощо» [4, с. 113–114].

Тобто, політичний режим формує основні моделі комунікації, які, в свою чергу, визначають спосіб формування політичної віри. Якщо інформаційні потоки можуть просто нашаровуватись один на інший в просторі і часі, то для того, щоб вони були сприйнятими, а не перетворились у шум, вони потребують певної структуризації. Найпершою буде «почута» та інформація, що містить інтерес для людини, а також є зрозумілою для неї. Тобто, політична віра виступає усвідомленим інтересом, що формується на основі первинної інформації, наступна ж «порція» інформації сприйматиметься критично на основі вже наявних переконань. Віра, а особливо демократична, яка в найзагальнішому вигляді визначається ставленням до сучасності і майбутнього містить в собі елемент сумніву. Це сумнів, яким супроводжується ризик. Він не заперечує конкретну істину, але змушує усвідомлювати присутність елемента ненадійності в будь-якій істині. Одночасно сумнів, який існує у вірі, приймає цю ненадійність в акті мужності [5; 6].

Політична *довіра* залежить, як правило, від рівня політичної культури об'єкта політики. Існує три основні підстави формування політичної довіри:

– на основі сліпої віри в ідеали, запропоновані лідерами політичних рухів. Це частіше стосується рухів релігійного характеру;

– на основі динамічного співвідношення інтересів різних класів, верств населення;

– на основі переконаності у правильності політики суб'єкта.

Основною умовою стійкості політичної довіри є ступінь відповідності політики, здійснюваної представниками офіційної влади, та тенденції соціального прогресу. У разі, коли представники влади керуються приватними, корисливими інтересами, довіра стрімко падає, що знаходить свій прояв спочатку в невдоволенні урядом, потім у масових виступах з вимогами його відставки. Вищим свідченням недовіри є загальнонаціональна криза і зміна типу влади. Виразом крайнього ступеня недовіри при бездіяльності суб'єкта політики є розпад суспільства.

Відображаючи моральний аспект політичних відносин суб'єкта й об'єкта, політична довіра передбачає їхню двосторонність – виявлення кредиту довіри, з одного боку, й відповідальність суб'єкта перед об'єктом – з іншого.

Отже, суб'єкт довіри характеризується не лише емоційною характеристикою (переживанням), пізнавальним аспектом (розумінням), а й діяльністю. Ця діяльність спрямована як на виявлення того, наскільки і «в чому» людина залежить від оточення, так і на конструювання такого соціального середовища, яке б забезпечувало взаємну довіру. Тож відокремлюється діяльнісна ознака довіри.

Також необхідно більш детально зупинитися на функціях цієї категорії. Довіра в житті людини виконує фундаментальні функції, вона виступає умовою цілісної взаємодії людини зі світом, здійснює функцію зв'язку людини зі світом в єдину систему, сприяє злиттю минулого, сьогодення і майбутнього в цілісний акт життєдіяльності, створює ефект цілісності буття людини, сприяє виникненню ефекту цілісності особи, встановлює міру відповідності поведінки людини, прийнятого рішення, мети, поставленого завдання як світу, так і самому собі [7].

Можна виокремити наступні функції довіри:

– *впорядкування* – довіра фіксує певне ставлення людини до навколишнього світу, його орієнтацію в цьому світі в координатах добра і зла, істини і неправди, справедливого і несправедливого тощо. Довіра в ціннісних категоріях виражає граничні орієнтації знань, інтересів, переваг різних співтовариств, груп і осіб;

– *редукція (спрощення)* – довіра виступає механізмом спрощення, виділення загального значення із безлічі різномірних, неоднозначних явищ;

– *організація* – довіра закріплює в суспільній свідомості і культурі певні установки й оцінки, мету, заборони та ін., виражені у формі нормативних уявлень;

– *оптимізація відносин і діяльності*. За відсутності довіри знижується потенціал соціальних систем, стає неможливою взаємодія акторів;

– *репродукція* – взаємопроникнення і взаємний вплив економіки, моральності і політики.

Довіра передусім є невід'ємною складовою соціального капіталу. Формування соціального капіталу, що побудований на взаємній довірі, дозволяє вирішувати важливі завдання щодо економічного зростання, підвищення рівня життя населення, справедливого розподілу національного доходу, розширення свободи вибору для людей, якісної зміни рівня культури та споживання.

Відсутність у суспільстві довіри є абсурдом політичних відносин, що унеможливує демократичні перетворення, перекидає канали політичної мобільності. Саме довіра є підґрунтям політичного діалогу.

Тож однією з необхідних умов функціонування політичних відносин (особливо, демократичних) є *діалог*. Серед головних умов діалогу можна виділити наступні: відсутність упередженості; взаємність; довіра; розуміння.

Як і будь-який інший *соціальний діалог* політичний діалог розгортається на декількох рівнях:

- онтологічний (початковий рівень, так званий «регістр істини»);
- екзистенційний (рівень правди, тобто рівень етично забарвленої істини);
- культурно-символічний (рівень, який пов'язаний з пошуком культурних засобів вираження, загальних для певного співтовариства);
- інсталяційний (рівень, який визначає формальну рівність або рівноправність учасників діалогу).

Розгортання політичного діалогу полягає в тому, що це паритетна конструктивна співпраця між громадянським суспільством (як окремою сферою суспільних відносин, у якій реалізуються приватні інтереси громадян та їхніх груп, котра існує паралельно з державою, однак прямо їй не підпорядкована) та державою (як виразником загальносуспільних інтересів). У вузькому значенні політичний діалог замикається в рамках традиційної форми ведення консультацій, переговорів та інших форм політичних контактів, що відбуваються між урядом, профспілками та об'єднаннями роботодавців.

Висновок. З'ясовано, що довіра практично впливає з віри, тобто є її результатом. Віра як емоційно-чуттєва, ірраціональна настанова має тенденцію до раціоналізації, обґрунтування логічними доводами, доповнення раціональними постулатами. В результаті основою легітимації політики виступає вже не сама по собі віра, а довіра, що включає її, а також раціональні постулати і розрахунки. Довіра, отже, є, по суті, похідною від віри і розуму.

Підґрунтям соціального діалогу є довіра в суспільстві. Йдеться про як горизонтальну довіру (у відносинах між громадянами, а також усередині різних суспільних і корпоративних структур, що становлять тло сучасного суспільства), так й про вертикальну (між громадянами та структурами влади). Така довіра забезпечує зміцнення й розширення соціальних зв'язків і робить можливим поступальний розвиток суспільства.

Список використаної літератури

1. Політологічний енциклопедичний словник / Упорядник В. П. Горбатенко; За ред. Ю. С. Шемшученка, В. Д. Бабкіна, В. П. Горбатенка. Київ : Генеза, 2004. 736 с.
2. Історія філософії. Словник / За заг. ред. В. І. Ярошевеця. Київ : Знання України, 2005. 1200 с.
3. Міщенко А.Б. Довіра як складова легітимації влади в умовах сучасної демократії: автореф. канд. політ. наук: 23.00.02. Київ. 2010. 20 с.
4. Філософія політики. Короткий енцикл. словник / Авт.-упоряд. : Андрущенко В. П. та ін. Київ : Знання України, 2002. 670 с.
5. Семенченко Ф. Г. Політична діяльність: аксіологічний вимір. Київ : ТОВ Видавничо-поліграфічний дім «Формат», 2011. 304 с.
6. Нікіфорова А. Х. Довіра як складова сучасної демократії. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Філософія. Політологія*. Вип. 73/75. Київ., 2005. С. 120–122.
7. Казанцев А. О. Співвідношення віри й розуму. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Філософія. Політологія*. Вип. 91/93. Київ, 2009. С. 136–137.

FAITH AND TRUST AS VALUE STANDARTS**Fedir Semenchenko**

*National University of Life and Environmental Science of Ukraine,
Department of Public Administration, Innovation Management and Consulting
Heroiv Oborony str., 11, 03041, Kyiv, Ukraine
<https://orcid.org/0000-0001-8485-7594>*

Faith and trust categories are unique political categories. Therefore, the article examines the main stages of the evolution of the understanding of the phenomena of faith and trust, first of all, their manifestations in the political dimension, from ancient times to the present. Defined that political trust depends on the level of political culture of the political subject. The main grounds for the formation of political trust, in particular, are analyzed on the basis of so-called immediate trust; based on the dynamic ratio of interests of different classes, strata of the population; on the basis of conviction in the correctness of the subject's policy.

It has been studied that the main condition for the stability of political trust is the degree of conformity of the policy implemented by representatives of the official authorities. In case when representatives of the authorities are guided by private, selfish interests, trust is falling rapidly, that shows up firstly in dissatisfaction by government and then in mass speeches demanding his resignation.

It is summarized that, reflecting the moral aspect of political relations between the subject and the object, political trust involves their two-sidedness – the identification of a credit of trust, on the one hand, and the subject's responsibility to the object, on the other. In result, subject of trust characterized by not only emotional characteristic (worrying), cognitive aspect (understanding), but also activity. This activity directed on detection of how much and "in what" man depends on his surroundings and also on creating of social environment which will provide mutual trust. It is substantiated that the foundation of social dialogue is trust in society. It is about both horizontal trust (in relations between citizens, as well as within various social and corporate structures that form the background of modern society), and vertical trust (between citizens and government structures). Such trust ensures the strengthening and expansion of social ties and makes progressive development of society possible.

Key words: trust, distrust, disbelief, power, politics, moral, political faith.